

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา

4.1 ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา

ในการศึกษารั้วนี้ได้ทำการศึกษาพื้นที่ 2 ตำบล ในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ ตำบลเขาสามสิบหยาบ และตำบลโคกตะบอง ซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่ได้รับผลกระทบจากการรุกล้ำของข้าววัชพืช

4.1.1 ตำบลเขาสามสิบหยาบ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

1) ประวัติความเป็นมา ตามตำนานเล่าต่อกันมาว่าในสมัยที่ประเทศไทยได้ทำสงครามกับประเทศพม่าทำให้ราษฎรที่อยู่ในเขตเส้นทางเดินทัพและในเขตสู้รบได้รับความเดือดร้อนราษฎรในเขตดังกล่าวจึงได้รวมกลุ่มกันอพยพหนีภัยสงครามและได้นำสัมภาระต่าง ๆ ติดตัวมาโดยเฉพาะทองคำกลุ่มที่อพยพได้รวบรวมได้ประมาณ 30 หาบ และนำติดตัวมา ปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัย ณ บริเวณแห่งนี้ จึงได้เรียกชื่อบริเวณนี้ว่า “บ้านสามสิบหยาบ”

2) สภาพทั่วไปของตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และราบลุ่ม มีภูเขาเตี้ยๆ และมีคลองชลประทานผ่านทุกหมู่บ้านเหมาะแก่การทำเกษตรทุกประเภท การติดต่อกับพื้นที่อื่นเป็นไปด้วยความสะดวก การคมนาคมสามารถใช้ได้ตลอดฤดูกาล ตำบลอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอท่ามะกาประมาณ 5 กิโลเมตร และมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 30,000 ไร่ หรือประมาณ 48 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลห้วยเหนียว อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลโคกตะบอง อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลพงตึก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลพังตรุ อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลเขาสามสิบหยาบมีจำนวนประชากรทั้งหมด 5,779 คน เป็นชาย 2,829 คน เป็นหญิง 2,950 คน และมีจำนวนครัวเรือน 1,409 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือ ทำการเกษตร การปกครองแบ่งออกเป็น 8 หมู่บ้าน (บริษัทกำลังแผ่นดินจำกัด, 2546) ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านหนองหิน

หมู่ที่ 2 บ้านเขาจี้คราด

หมู่ที่ 3 บ้านเขาสามสิบหาบ

หมู่ที่ 4 บ้านเขาสามสิบหาบ

หมู่ที่ 5 บ้านหนองแหน

หมู่ที่ 6 บ้านเขาช่อง

หมู่ที่ 7 บ้านเขากระอางค์

หมู่ที่ 8 บ้านหนองเกวียนหัก

ด้านการเพาะปลูกข้าว ฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2545 ตำบลเขาสามสิบหาบมีเนื้อที่ปลูกข้าว 6,843 ไร่ (ร้อยละ 22.81 ของพื้นที่ทั้งตำบล) ได้ผลผลิตทั้งหมด 5,089,481 กิโลกรัม คิดเฉลี่ยได้ 743.75 กิโลกรัมต่อไร่ และขายได้ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 3.98 บาท (กรมพัฒนาที่ดิน, 2545) ส่วนใน ฤดูกาลเพาะปลูกนาปรัง 2546 มีเนื้อที่ปลูกข้าว 1,365 ไร่ (ร้อยละ 4.55 ของพื้นที่ทั้งตำบล) ได้ผลผลิตทั้งหมด 1,115,210 กิโลกรัม คิดเฉลี่ยไร่ละ 817 กิโลกรัม และขายได้ราคาเฉลี่ย 4.43 บาทต่อกิโลกรัม (กรมพัฒนาที่ดิน, 2546)

4.1.2 ตำบลโคกตะบอง อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

1) ประวัติความเป็นมา ตำบลโคกตะบอง อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ได้ตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว ชาวบ้านส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ลุ่มเชิงเขา เรียกว่า “โคกตาล” และเกิดน้ำท่วมเป็นประจำทุกปีชาวบ้านจึงอพยพไปตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่ที่เป็นเชิงเขาซึ่งมีต้นตะบองเพชรขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเรียกว่า “เขาตะบองเพชร” ต่อมามีการตั้งบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้นจึงได้ยกฐานะเป็นตำบลโดยใช้ชื่อว่า “ตำบลโคกตะบอง”

2) สภาพทั่วไปของตำบล พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีระบบชลประทานทั้งตำบลทำให้เหมาะแก่การประกอบอาชีพการเกษตร และเป็นที่ยราบเชิงเขาบางส่วน เช่น เขาใหญ่ เขาน้อย และเขาตะพาน เป็นต้น มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 15,375 ไร่ หรือ ประมาณ 24.6 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลเขาสามสิบหาบ และตำบลพงตึก อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลท่าเสา อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลเขาสามสิบหาบ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลโคกตะบองมีจำนวนประชากรทั้งหมด 4,155 คน เป็นชาย 2,034 คน หญิง 2,121 คน และมีครัวเรือนจำนวน 993 ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ และค้าขาย การปกครองได้แบ่งออกเป็น 8 หมู่บ้าน (บริษัทกำลังแผ่นดินจำกัด, 2545) ได้แก่

หมู่ที่ 1 บ้านโคกมะขามสด

หมู่ที่ 2 บ้านโน

หมู่ที่ 3 บ้านเขาใหญ่

หมู่ที่ 4 บ้านโคกตะบอง

หมู่ที่ 5 บ้านชายรูป

หมู่ที่ 6 บ้านเขาตะพีน

หมู่ที่ 7 บ้านคอนมะสังข์

หมู่ที่ 8 บ้านไร่สระจอก

ด้านการเพาะปลูกข้าว ในฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2545 ตำบลโคกตะบองมีเนื้อที่ปลูกข้าว 14,253 ไร่ (ร้อยละ 92.7 ของพื้นที่ทั้งตำบล) ได้ผลผลิตทั้งหมด 11,402,400 กิโลกรัม คิดเฉลี่ยได้ 800 กิโลกรัมต่อไร่ และขายได้ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 4.46 บาท (กรมพัฒนาที่ดิน, 2545) ส่วนในฤดูกาลเพาะปลูกนาปรัง 2546 มีเนื้อที่ปลูกข้าว 2,957 ไร่ (ร้อยละ 19.23 ของพื้นที่ทั้งตำบล) ได้ผลผลิตทั้งหมด 2,563,720 กิโลกรัม คิดเฉลี่ยได้ไร่ละ 867 กิโลกรัม และขายได้ราคาเฉลี่ย 4.42 บาทต่อกิโลกรัม (กรมพัฒนาที่ดิน, 2546)

4.2 ลักษณะของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างและสภาพการทำงาน

ในส่วนของข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างและสภาพการทำงานได้มีการจำแนกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างเปรียบเทียบตามฤดูกาลเพาะปลูกคือฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2545 และฤดูกาลเพาะปลูกนาปรัง 2546 ซึ่งทั้งสองฤดูกาลเพาะปลูกเป็นเกษตรกรตัวอย่างกลุ่มเดียวกัน แต่ในฤดูกาลเพาะปลูกนาปรังจะมีจำนวนครัวเรือนน้อยกว่า 1 ครัวเรือน เนื่องจากมีเกษตรกรหนึ่งรายที่เลิกทำนาเพราะได้รับผลกระทบที่รุนแรงจากการรุกรานของข้าววัชพืช โดยเมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามเพศแล้วพบว่าเป็นเพศชายประมาณร้อยละ 60 และเพศหญิงประมาณร้อยละ 40 ในด้านอายุ ส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 46 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมาคือ เกษตรกรที่มีอายุระหว่าง 31 - 45 ปี ส่วนเกษตรกรที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี คิดเป็นประมาณร้อยละ 3 เท่านั้น ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุด ด้านระดับการศึกษา เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา มีค่าถึงร้อยละ 89 รองลงมาคือ เกษตรกรกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือประมาณ

ร้อยละ 0.8 ในส่วนของจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 3 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาเป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 5 - 6 คน และกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 8 คน ในระหว่างเหตุการณ์พายุฝนและน้ำปั้งนั้นจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างบางรายได้มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในบางครัวเรือนมีการย้ายเข้าจากการเกิดใหม่ และจากการสมรส แต่ในบางครัวเรือนมีการย้ายออกจากการตาย และการสมรสเช่นกัน ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละเหตุการณ์พายุฝน

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร	น้ำปี 45	น้ำปั้ง 46
เพศ	100.00	100.00
- ชาย	62.60	63.08
- หญิง	37.40	36.92
อายุ	100.00	100.00
- ไม่เกิน 15 ปี	-	-
- ระหว่าง 16 - 30 ปี	3.05	3.08
- ระหว่าง 31 - 45 ปี	31.30	30.77
- ระหว่าง 46 - 60 ปี	35.88	35.38
- มากกว่า 60 ปี	29.77	30.77
ระดับการศึกษา	100.00	100.00
- ไม่ได้รับการศึกษา	6.87	6.92
- ประถมศึกษา	89.31	89.23
- มัธยมศึกษาตอนต้น	3.05	3.08
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	0.76	0.77
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	100.00	100.00
- ไม่เกิน 2 คน	7.63	10.00
- ระหว่าง 3 - 4 คน	51.15	49.23
- ระหว่าง 5 - 6 คน	32.06	30.77
- ระหว่าง 7 - 8 คน	6.11	6.15
- มากกว่า 8 คน	3.05	3.85

ที่มา: จากการสำรวจ.

ในส่วนของคุณข้อมูลจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีการทำนาพบว่าครัวเรือนประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีจำนวนสมาชิกที่ทำนาส่วนใหญ่คือ 2 คน ส่วนลำดับรองลงมาคือ 1 คน และกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุดคือ 5 คน และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างฤดูกาลเพาะปลูกแล้ว พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเนื่องจากจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเพิ่มขึ้นและลดลง อีกทั้งจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีการทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างบางรายเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นเช่น ทำงานในโรงงาน เป็นต้น นอกจากนี้สมาชิกในครัวเรือนที่ทำนาเป็นเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่มียังมีจำนวน 1 คน คือประมาณร้อยละ 80 ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีการทำนา

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก

สมาชิกในครัวเรือนที่มีการทำนา	นาปี 45	นาปรัง 46
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำนา	100.00	100.00
- 1 คน	27.48	27.69
- 2 คน	49.62	53.08
- 3 คน	16.03	13.08
- 4 คน	3.82	3.85
- 5 คน	3.05	2.31
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำนาเป็นชาย	100.00	100.00
- 1 คน	79.31	81.74
- 2 คน	17.24	15.65
- 3 คน	3.45	2.61
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ทำนาเป็นหญิง	100.00	100.00
- 1 คน	83.96	84.47
- 2 คน	14.15	13.59
- 3 คน	1.89	1.94

ที่มา: จากการสำรวจ.

ในด้านประสิทธิภาพในการทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพมากกว่า 40 ปี ประมาณร้อยละ 30 รองลงมาคือกลุ่มที่มีประสิทธิภาพอยู่ระหว่าง 31-40 ปี ลำดับสุดท้ายเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพไม่เกิน 10 ปี เมื่อดูความเปลี่ยนแปลงระหว่างฤดูกาลเพาะปลูกนาปีกับนาปรังแล้วพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยเนื่องจากเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างบางรายมีอายุที่มากขึ้นทำให้ประสิทธิภาพในการทำนาเพิ่มขึ้นด้วย ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ประสิทธิภาพในการทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก

ประสิทธิภาพในการทำนา	นาปี 45	นาปรัง 46
ไม่เกิน 10 ปี	12.21	10.00
ระหว่าง 11 - 20 ปี	20.61	20.77
ระหว่าง 21 - 30 ปี	14.50	16.15
ระหว่าง 31 - 40 ปี	23.66	23.08
มากกว่า 40 ปี	29.01	30.00
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ทำการศึกษามาจากทั้งสองตำบลนี้ใช้วิธีการทำนาแบบหว่านน้ำตมทั้งหมด โดยพื้นที่การทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีจำนวนแปลงนาข้าวทั้งหมดไม่เกิน 2 แปลงคิดเป็นร้อยละ 79 และน้อยที่สุดคือ จำนวน 4 แปลง ส่วนขนาดของพื้นที่นาข้าวโดยส่วนใหญ่จะมีขนาดไม่เกิน 40 ไร่ คือร้อยละ 95 ส่วนขนาด 61 - 80 ไร่ มีเพียงร้อยละ 0.8 เมื่อเปรียบเทียบฤดูกาลเพาะปลูกนาปีกับนาปรังแล้วพบว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การทำนาทั้งจำนวนแปลงนาข้าวและขนาดพื้นที่นาข้าวแต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยโดยในฤดูกาลเพาะปลูกนาปรังมีการทำนาในจำนวนแปลงนาข้าวและขนาดพื้นที่นาข้าวมากขึ้นกว่าตอนนาปี ดังตารางที่ 4.4

ส่วนการใช้เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรในการทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะใช้เครื่องถีดยาหรือพ่นยาประมาณร้อยละ 45 โดยเป็นเครื่องแบบถังโยกร้อยละ 48 รองลงมาเป็นเครื่องแบบปั๊มสายพ่น และพ่นสะพายหลัง ตามลำดับ ส่วนเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรในการทำนาลำดับรองลงมาคือรถไถเดินตามร้อยละ 39 ซึ่งเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างบางรายได้ซื้อรถไถเดินตามเพิ่มในฤดูกาลเพาะปลูกนาปรัง ส่วนเครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรอื่น ๆ นั้นไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.4 พื้นที่การทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ไร่ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก

พื้นที่การทำนา	ในปี 45	นาปี 46
จำนวนแปลงนาข้าวทั้งหมด	100.00	100.00
- 1 แปลง	47.33	45.38
- 2 แปลง	32.82	33.85
- 3 แปลง	15.27	16.15
- 4 แปลง	2.29	1.54
- 5 แปลง	2.29	3.08
จำนวนแปลงนา (แปลง)	234	238
ขนาดพื้นที่นาข้าวทั้งหมด	100.00	100.00
- ไม่เกิน 20 ไร่	64.89	62.31
- ระหว่าง 21 – 40 ไร่	30.53	33.08
- ระหว่าง 41 – 60 ไร่	3.82	3.85
- ระหว่าง 61 – 80 ไร่	0.76	0.77
ขนาดพื้นที่นาข้าว (ไร่)	2,463.5	2,491.5

ที่มา: จากการสำรวจ.

ตารางที่ 4.5 เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตรที่ใช้ในการทำนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ไร่ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดในแต่ละฤดูกาลเพาะปลูก

เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการเกษตร	ในปี 45	นาปี 46
รถไถเดินตาม	38.55	38.78
รถไถใหญ่	0.38	0.38
รถอีแต๋น	0.38	0.38
เครื่องฉีดยา หรือพ่นยา	44.66	44.49
- ปัมพ์สายพ่น	(45.30)	(45.30)
- ถังโยก	(47.86)	(47.86)
- พ่นสะพายหลัง	(6.84)	(6.84)
เครื่องสูบน้ำ	12.60	12.55
รถเกี่ยวข้าว	2.67	2.66
เครื่องตัดหญ้า	0.38	0.38
รถ 6 ล้อบรรทุกข้าว	0.38	0.38
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ด้านปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืชในนาข้าว พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาแมลงศัตรูพืชในนาข้าวมากกว่าโรคในนาข้าว โดยเกษตรกรประสบปัญหาแมลงศัตรูพืชถึงร้อยละ 89 โดยส่วนใหญ่จะประสบกับปัญหาหนอนม้วนใบและหอยเชอรี่ ส่วนปัญหาโรคในนาข้าวพบว่าเกษตรกรประสบปัญหาโรคเชื้อราและโรคใบสีส้ม โดยจะเห็นว่าในฤดูกาลเพาะปลูกนาปีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจะประสบปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืชในนาข้าวมากกว่าในฤดูกาลเพาะปลูกนาปรัง ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ปัญหาเรื่องโรคและแมลงศัตรูพืชในนาข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาตัวอย่างทั้งหมด

ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืชในนาข้าว	นาปี 45	นาปรัง 46	รวม
ปัญหาโรคในนาข้าว	8.28	2.63	10.91
- โรคเชื้อรา	4.65	0.40	5.05
- โรคใบสีส้ม	3.64	2.22	5.86
ปัญหาแมลงศัตรูพืชในนาข้าว	52.32	37.17	89.09
- เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล	8.48	2.63	11.11
- เพลี้ยไฟ	2.02	1.62	3.64
- หนอนม้วนใบ	19.80	17.17	36.97
- หอยเชอรี่	20.40	14.55	34.95
- หนอนนา	1.21	1.21	2.42
รวม	60.61	39.80	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

4.3 การรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวของเกษตรกร

ข้อมูลเกี่ยวกับการรุกรานของข้าววัชพืชในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ประกอบด้วยประวัติความเป็นมาของการรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าว, สถานการณ์ปัจจุบันของการรุกราน และการจัดการปัญหาการรุกรานของเกษตรกร

4.3.1 ประวัติความเป็นมาของการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว

ข้าววัชพืชนั้น โดยทั่วไปจะมีชื่อท้องถิ่นที่เกษตรกรใช้เรียก โดยเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในตำบลเขาสามสิบหาบ และตำบลโคกตะบอง จังหวัดกาญจนบุรีจะเรียกว่าข้าวนกหรือหญ้าข้าวนก ซึ่งลักษณะของข้าววัชพืชที่เกษตรกรพบเห็นส่วนใหญ่เมล็ดข้าวจะมีหาง และลักษณะรองลงมาคือ

ข้าววัชพืชจะมีลำต้นสูงและแข็งแรงกว่าข้าวปลูก นอกจากนี้เกษตรกรยังพบว่าเมื่อแก่แล้วเมล็ดจะร่วงง่ายด้วยดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ลักษณะของข้าววัชพืชที่เกษตรกรพบเห็น

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

ลักษณะของข้าววัชพืช	นาปี 45	นาปรัง 46
เติบโตเร็วกว่าข้าวปลูก	4.17	1.75
ลำต้นสูงและแข็งแรงกว่าข้าวปลูก	32.74	34.93
เมล็ดข้าวมีหางยาว/สั้น	42.86	45.41
เมล็ดข้าวภายในมีสีเหลืองหรือแดง	4.76	3.49
เมล็ดข้าวมีลักษณะสั้น	4.17	2.62
ออกดอก ออกรวง และสุกหรือแก่เร็วกว่าข้าวปลูก	4.17	4.37
เมื่อแก่เมล็ดจะร่วงง่าย	7.14	7.42
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับข้าววัชพืชที่อยู่ในธรรมชาติพบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการพบข้าววัชพืชในธรรมชาติถึงประมาณร้อยละ 80 ส่วนสถานที่พบเห็นข้าววัชพืชในธรรมชาติส่วนใหญ่จะพบที่ห้วย หนอง คลอง บึง รองลงมาจะพบในบริเวณนาข้าว เช่น คันนาหรือนาข้าวใกล้เคียง ส่วนแหล่งธรรมชาติอื่นๆเช่นริมทางนั้นมีการพบเห็นน้อยที่สุด เกษตรกรพบว่าเดือนที่ข้าววัชพืชในธรรมชาติออกดอกส่วนใหญ่คือเดือนตุลาคม รองลงมาคือเดือนพฤศจิกายน รวมกันแล้วประมาณร้อยละ 98 และสีของหางข้าววัชพืชในธรรมชาติส่วนใหญ่จะมีหางสีขาวประมาณร้อยละ 60 ที่เหลือจะเป็นหางสีแดง ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ข้อมูลทั่วไปของข้าววัชพืชที่อยู่ในธรรมชาติ

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

ข้อมูลทั่วไปของข้าววัชพืชในธรรมชาติ	ในปี 45	ในปี 46
การพบข้าววัชพืชในธรรมชาติ	100.00	100.00
- ไม่มีการพบข้าววัชพืชในธรรมชาติ	20.00	21.82
- มีการพบข้าววัชพืชในธรรมชาติ	80.00	78.18
สถานที่พบข้าววัชพืชในธรรมชาติ	100.00	100.00
- ห้วย/หนอง/คลอง/บึง	62.32	65.31
- บริเวณนาข้าว เช่น คันนา หรือนาข้าวใกล้เคียง	34.78	32.65
- แหล่งธรรมชาติอื่นๆ เช่น ริมทาง	2.90	2.04
เดือนที่ข้าววัชพืชในธรรมชาติออกดอก	100.00	100.00
- สิงหาคม	1.67	1.16
- ตุลาคม	66.67	53.49
- พฤศจิกายน	31.67	45.35
สีของหางข้าววัชพืชในธรรมชาติ	100.00	100.00
- ข้าววัชพืชมีหางสีแดง	39.13	41.41
- ข้าววัชพืชมีหางสีขาว	60.87	58.59

ที่มา: จากการสำรวจ.

ในส่วนของข้อมูลการรุกรานของข้าววัชพืชลงในนาข้าวของเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี นั้นเกษตรกรพบว่าปีแรกที่เริ่มพบข้าววัชพืชรุกรานลงในนาข้าวครั้งแรกส่วนใหญ่คือปี พ.ศ.2545 โดยในฤดูการเพาะปลูกในปีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการพบข้าววัชพืชรุกรานลงในนาข้าวครั้งแรกในปี พ.ศ.2545 เช่นกัน แต่ในฤดูการเพาะปลูกประจำปีจะพบการรุกรานครั้งแรกส่วนใหญ่ในปี พ.ศ.2546 ส่วนแหล่งที่มาของการรุกรานของข้าววัชพืชลงในนาข้าวเกษตรกรพบว่าส่วนใหญ่สาเหตุมาจากรถเกี่ยวข้าว ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรมีข้อสันนิษฐานว่า เมื่อรถเกี่ยวไปเกี่ยวข้าวในแปลงที่มีข้าววัชพืชรุกรานแล้วไปเกี่ยวข้าวแปลงนาอื่นต่อกันไปเรื่อยๆจะทำให้มีการรุกรานไปทั่ว สาเหตุรองลงมาคือข้าววัชพืชนั้นปนมากับพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก โดยระดับความรุนแรงของการรุกรานในการทำนาปีพบว่ามีความรุนแรงอยู่ในระดับต่ำประมาณร้อยละ 80 แต่ในการทำนาปี 46 เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างประสบกับปัญหาการรุกรานอยู่ในระดับสูง ส่วนสีของหางข้าววัชพืชในนาข้าวพบว่ามีส่วนสีขาวถึงร้อยละ 98 มีหางสีแดงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ข้อมูลการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชลงในนาข้าวของเกษตรกร

หน่วย: ร้อยละของคร่าวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรณะบาดของข้าววัชพืช

ข้อมูลการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชลงในนาข้าว	นาปี 45	นาปี 46
ปีที่เริ่มพบข้าววัชพืชรุกรณะบาดลงในนาข้าวครั้งแรก	100.00	100.00
- ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2541	2.67	1.82
- ปี พ.ศ. 2542	2.67	0.91
- ปี พ.ศ. 2543	21.33	14.55
- ปี พ.ศ. 2544	29.33	20.00
- ปี พ.ศ. 2545	44.00	29.09
- ปี พ.ศ. 2546	-	33.64
แหล่งที่มาของข้าววัชพืชที่รุกรณะบาดลงในนาข้าว	100.00	100.00
- ไม่ทราบแหล่งที่มา	7.95	5.22
- รถเกี่ยวข้าว	36.36	44.78
- กลุ่มผู้เลี้ยงเป็ดและห่าน	12.50	8.21
- มืออยู่ในนาข้าวมาตั้งแต่อดีต	6.82	5.22
- มาจากนาข้าวใกล้เคียง	9.09	7.46
- นกกินแล้วถ่ายทิ้งไว้	1.14	0.75
- มาจากพันธุ์ข้าวที่ใช้ปลูก	22.73	24.63
- มาจากน้ำที่ปล่อยเข้ามาในนาข้าว	1.14	1.49
- มาจากปุ๋ยและยา	2.27	2.24
ระดับความรุนแรงของการรุกรณะบาดในนาปี	100.00	100.00
- ระดับต่ำ	80.00	83.53
- ระดับปานกลาง	9.33	7.06
- ระดับสูง	10.67	9.41
ระดับความรุนแรงของการรุกรณะบาดในนาปี 46	100.00	100.00
- ระดับต่ำ	31.94	42.20
- ระดับปานกลาง	11.11	9.17
- ระดับสูง	56.94	48.62
สีของหางข้าววัชพืชในนาข้าว	100.00	100.00
- ข้าววัชพืชมีหางสีแดง	1.33	1.80
- ข้าววัชพืชมีหางสีขาว	98.67	98.20

ที่มา: จากการสำรวจ.

ด้านความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างข้าวปลูกกับข้าววัชพืช โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าข้าววัชพืชจะมีลำต้นสูงกว่าข้าวปลูกประมาณร้อยละ รองลงมาคือเมล็ดข้าววัชพืชมีหาง ส่วนความแตกต่างอื่นๆที่พบคือ เมื่อข้าววัชพืชแก่แล้ว เมล็ดจะร่วงง่าย เจริญเติบโตเร็วกว่าข้าวปลูก และจะออกดอก ออกรวง สุกเร็วกว่าข้าวปลูก ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.10

ส่วนการออกดอกของข้าววัชพืชที่อยู่ในนาข้าวปลูกโดยส่วนใหญ่ข้าววัชพืชจะออกดอกก่อนข้าวปลูกร้อยละ 87 รองลงมาคือออกดอกพร้อมข้าวปลูก และออกดอกหลังข้าวปลูกเพียงเล็กน้อย ถ้าข้าววัชพืชออกดอกก่อนข้าวปลูกส่วนใหญ่จะออกก่อน 14 วันขึ้นไป และถ้าข้าววัชพืชออกดอกหลังข้าวปลูกจะออกหลังไม่เกิน 7 วัน ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างข้าวปลูกกับข้าววัชพืช

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

ลักษณะความแตกต่าง	นาปี 45	นาปี 46
ข้าววัชพืชมีลำต้นสูงกว่าข้าวปลูก	50.00	48.67
เมล็ดของข้าววัชพืชมีหาง	35.85	38.00
เมื่อข้าววัชพืชแก่แล้วเมล็ดจะร่วงง่าย	6.60	6.00
ออกดอก ออกรวง และสุกหรือแก่เร็วกว่าข้าวปลูก	2.83	3.33
เจริญเติบโตเร็วกว่าข้าวปลูก	4.72	4.00
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ตารางที่ 4.11 การออกดอกของข้าววัชพืชที่อยู่ในนาข้าวปลูก

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

การออกดอกของข้าววัชพืช	นาปี 45	นาปี 46
ออกดอกก่อนข้าวปลูก	86.67	87.27
- ไม่เกิน 7 วัน	25.33	31.82
- ระหว่าง 8 - 14 วัน	30.67	22.73
- มากกว่า 14 วัน	30.67	32.73
ออกดอกหลังข้าวปลูก	4.00	2.73
- ไม่เกิน 7 วัน	2.67	2.73
- ระหว่าง 8 - 14 วัน	-	-
- มากกว่า 14 วัน	1.33	-
ออกดอกพร้อมข้าวปลูก	9.33	10.00
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ส่วนประวัติการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวของเกษตรกรพบว่าแปลงนาข้าวของเกษตรกรประสบปัญหาการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชเพิ่มขึ้นในทุกปี เริ่มตั้งแต่ฤดูการเพาะปลูก 2541 จนถึงฤดูการเพาะปลูก 2546 โดยในระยะแรก ช่วงฤดูการเพาะปลูก 2541 ทั้งนาปีและนาปรัง และฤดูการเพาะปลูกนาปรัง 2542 แปลงนาที่มีการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชยังมีจำนวนคงที่อยู่คือ ร้อยละ 0.43 แต่พอเริ่มฤดูการเพาะปลูกนาปี 2542 จำนวนแปลงนาที่มีการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 0.86 แล้วหลังจากนั้นก็มีการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยในฤดูการเพาะปลูกนาปรัง 2546 ได้มีจำนวนแปลงนาที่มีการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชถึงร้อยละ 36.27 ดังตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ประวัติการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวของเกษตรกร

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่เกิดการรุกรณะบาดของข้าววัชพืช

ประวัติการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าว		ร้อยละ
ฤดูการเพาะปลูก 2541	นาปรัง	0.43
	นาปี	0.43
ฤดูการเพาะปลูก 2542	นาปรัง	0.43
	นาปี	0.86
ฤดูการเพาะปลูก 2543	นาปรัง	3.00
	นาปี	4.72
ฤดูการเพาะปลูก 2544	นาปรัง	6.22
	นาปี	11.16
ฤดูการเพาะปลูก 2545	นาปรัง	16.31
	นาปี	20.17
ฤดูการเพาะปลูก 2546	นาปรัง	36.27
รวม		100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ด้านประวัติความเสียหายจากการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวพบว่าส่วนใหญ่ระดับความเสียหายในแต่ละฤดูการเพาะปลูกจะอยู่ที่ระดับที่ 1 ซึ่งมีค่าเกินร้อยละ 50 แล้วเริ่มเกิดความเสียหายในระดับที่ 3 และ 4 เมื่อฤดูการเพาะปลูก 2543 และ 2544 ตามลำดับ โดยเริ่มเกิดความเสียหายมากในฤดูการเพาะปลูกนาปรังก่อน ส่วนฤดูการเพาะปลูกนาปีจะมีการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชเบาบางกว่าซึ่งระดับความเสียหายในระดับที่ 4 เพิ่งจะเริ่มพบในฤดูการเพาะปลูก 2544 ดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ประวัติความเสียหายของการรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าว

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

ฤดูกาลเพาะปลูกที่ได้รับ ความเสียหาย		ระดับที่ 1	ระดับที่ 2	ระดับที่ 3	ระดับที่ 4	รวม
2541	นาปรัง	50.00	50.00	-	-	100.00
	นาปี	50.00	50.00	-	-	100.00
2542	นาปรัง	50.00	50.00	-	-	100.00
	นาปี	75.00	25.00	-	-	100.00
2543	นาปรัง	71.43	21.43	7.14	-	100.00
	นาปี	82.61	17.39	-	-	100.00
2544	นาปรัง	58.62	13.79	20.69	6.90	100.00
	นาปี	81.13	13.21	3.77	1.89	100.00
2545	นาปรัง	59.21	19.74	15.79	5.26	100.00
	นาปี	77.66	18.09	3.19	1.06	100.00
2546	นาปรัง	63.91	12.43	12.43	11.24	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ส่วนจำนวนครั้งของปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวที่พบว่ามี เกษตรกรส่วนใหญ่จะประสบปัญหาแล้วไม่เกิน 2 ครั้งประมาณร้อยละ 60 โดยจำนวนครั้งที่ประสบปัญหาเรียงตามลำดับไปคือ 1 ครั้ง, 2 ครั้ง, 3 ครั้ง, 4 ครั้ง, 5 ครั้ง และ 6 ครั้ง ซึ่งเกษตรกรที่ประสบปัญหาแล้วตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปนั้น มีเพียงเล็กน้อยคือ ร้อยละ 12 ดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 จำนวนครั้งของปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

จำนวนครั้ง	ในปี 45	ในปี 46
1 ครั้ง	33.45	38.24
2 ครั้ง	26.13	21.72
3 ครั้ง	18.12	16.97
4 ครั้ง	10.10	11.76
5 ครั้ง	7.67	6.33
6 ครั้ง	4.53	4.98
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ระดับความเสียหายในแต่ละครั้งจากการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว นั้นพบว่าอยู่ในระดับที่ 1 เป็นส่วนใหญ่ทั้งในฤดูการเพาะปลูกนาปี และฤดูการเพาะปลูกนาปรัง โดยกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบปัญหาแล้วไม่เกิน 3 ครั้ง มีระดับความเสียหายที่ไม่รุนแรง นั่นคือระดับที่ 1 และระดับที่ 2 ส่วนกลุ่มที่ประสบกับปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชมาแล้วมากกว่า 3 ครั้ง จะเริ่มมีระดับความเสียหายที่รุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในฤดูการเพาะปลูกนาปรัง 2546 ในกลุ่มที่ประสบปัญหา 6 ครั้งพบว่าเกิดความเสียหายรุนแรงในระดับที่ 4 มากที่สุดถึงร้อยละ 36.36 ดังตารางที่ 4.15

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

380.141318

๐1737

เลขหมู่.....

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตารางที่ 4.15 ระดับความเสียหายจากการรุกรณะของข้าววัชพืชในนาข้าวในแต่ละครั้ง

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่เกิดการรุกรณะของข้าววัชพืช

จำนวนครั้งที่ได้รับ ความเสียหาย	ระดับความเสียหาย	นาปี 45	นาปี 46
ครั้งที่ 1	ระดับที่ 1	90.72	92.31
	ระดับที่ 2	5.15	6.51
	ระดับที่ 3	4.12	1.18
	ระดับที่ 4	-	-
	รวม	100.00	100.00
ครั้งที่ 2	ระดับที่ 1	77.63	64.58
	ระดับที่ 2	18.42	21.88
	ระดับที่ 3	2.63	9.38
	ระดับที่ 4	1.32	4.17
	รวม	100.00	100.00
ครั้งที่ 3	ระดับที่ 1	61.54	68.00
	ระดับที่ 2	21.15	17.33
	ระดับที่ 3	9.62	6.67
	ระดับที่ 4	7.69	8.00
	รวม	100.00	100.00
ครั้งที่ 4	ระดับที่ 1	58.62	38.46
	ระดับที่ 2	31.03	13.46
	ระดับที่ 3	10.34	32.69
	ระดับที่ 4	-	15.38
	รวม	100.00	100.00
ครั้งที่ 5	ระดับที่ 1	22.73	46.43
	ระดับที่ 2	27.27	42.86
	ระดับที่ 3	36.36	10.71
	ระดับที่ 4	13.64	-
	รวม	100.00	100.00
ครั้งที่ 6	ระดับที่ 1	53.85	22.73
	ระดับที่ 2	30.77	13.64
	ระดับที่ 3	15.38	27.27
	ระดับที่ 4	-	36.36
	รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

4.3.2 สถานการณ์ปัจจุบันของการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว

ในช่วงฤดูการเพาะปลูกนาปี 2545 และฤดูการเพาะปลูกนาปรัง 2546 พบว่าสถานการณ์เกี่ยวกับการรุกรานของข้าววัชพืชเมื่อจำแนกเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างตามตำบลและตามการรุกรานของข้าววัชพืช มีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีการรุกรานของข้าววัชพืชคิดเป็นร้อยละ 29 เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างฤดูการเพาะปลูกนาปี 2545 และฤดูการเพาะปลูกนาปรัง 2546 จะเห็นว่าในฤดูการเพาะปลูกนาปีมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชมากกว่าฤดูการเพาะปลูกนาปรัง และโดยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในตำบลเขาสามสิบหาบ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีการรุกรานของข้าววัชพืชนั้นคิดเป็นร้อยละ 71 โดยในฤดูการเพาะปลูกนาปรังมีการรุกรานของข้าววัชพืชมมากกว่าฤดูการเพาะปลูกนาปี และเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในตำบลเขาสามสิบหาบ ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวจำแนกตามตำบล

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด

การเกิดการรุกรานของข้าววัชพืช	นาปี 45	นาปรัง 46	รวม
ไม่มีการรุกรานของข้าววัชพืช	21.46	7.66	29.12
- ตำบลเขาสามสิบหาบ	16.48	4.60	21.07
- ตำบลโคกตะบอง	4.98	3.07	8.05
มีการรุกรานของข้าววัชพืช	28.74	42.15	70.88
- ตำบลเขาสามสิบหาบ	17.24	28.74	45.98
- ตำบลโคกตะบอง	11.49	13.41	24.90
รวม	50.19	49.81	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ประสบกับปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ประสบปัญหาส่วนใหญ่จำนวน 1 แปลง รองลงมาคือ 2 แปลง และ 3 แปลงขึ้นไป ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.17

โดยถ้าจำแนกปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชตามแปลงนาข้าวจะพบว่าแปลงนาข้าวที่มีการรุกรานคิดเป็นร้อยละ 56 ส่วนที่เหลือจะเป็นแปลงนาที่ไม่เกิดการรุกราน โดยแปลงนาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในฤดูการเพาะปลูกนาปรังจะมีการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวมากกว่าแปลงที่ไม่มีการรุกราน ส่วนในฤดูการเพาะปลูกนาปีจะพบแปลงที่ไม่มีการรุกรานมากกว่าแปลงที่มีการรุกราน ดังตารางที่ 4.18

แปลงที่ไม่มีการรุกรณะบาด ส่วนในฤดูการเพาะปลูกนาปีจะพบแปลงที่ไม่มีการรุกรณะบาดมากกว่าแปลงที่มีการรุกรณะบาด ดังตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.17 จำนวนแปลงนาข้าวของเกษตรกรที่ประสบกับปัญหาการรุกรณะบาดของข้าววัชพืช

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรณะบาดของข้าววัชพืช

จำนวนแปลงนาข้าว	นาปี 45	นาปรัง 46
1 แปลง	74.67	60.91
2 แปลง	20.00	26.36
ตั้งแต่ 3 แปลง ขึ้นไป	5.33	12.73
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ตารางที่ 4.18 ปัญหาการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวของเกษตรกร

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาทั้งหมด

การรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในนาข้าว	นาปี 45	นาปรัง 46	รวม
ไม่มีการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในนาข้าว	29.03	14.62	43.64
มีการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในนาข้าว	20.55	35.81	56.36
รวม	49.58	50.42	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ระดับความเสียหายในครั้งล่าสุดจากการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในนาข้าวพบว่าอยู่ในระดับที่เสียหายน้อยถึงปานกลาง นั่นคือ ไม่เกินระดับที่ 2 ส่วนความเสียหายในระดับที่ 3 และระดับที่ 4 ยังมีเพียงเล็กน้อย ทั้งในฤดูการเพาะปลูกนาปีและนาปรัง แต่ในฤดูการเพาะปลูกนาปรังจะเห็นว่ามีความเสียหายรุนแรงมากกว่าในฤดูการเพาะปลูกนาปี ดังตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 ระดับความเสียหายจากการรุกรณะบาดของข้าววัชพืชในนาข้าวในครั้งล่าสุด

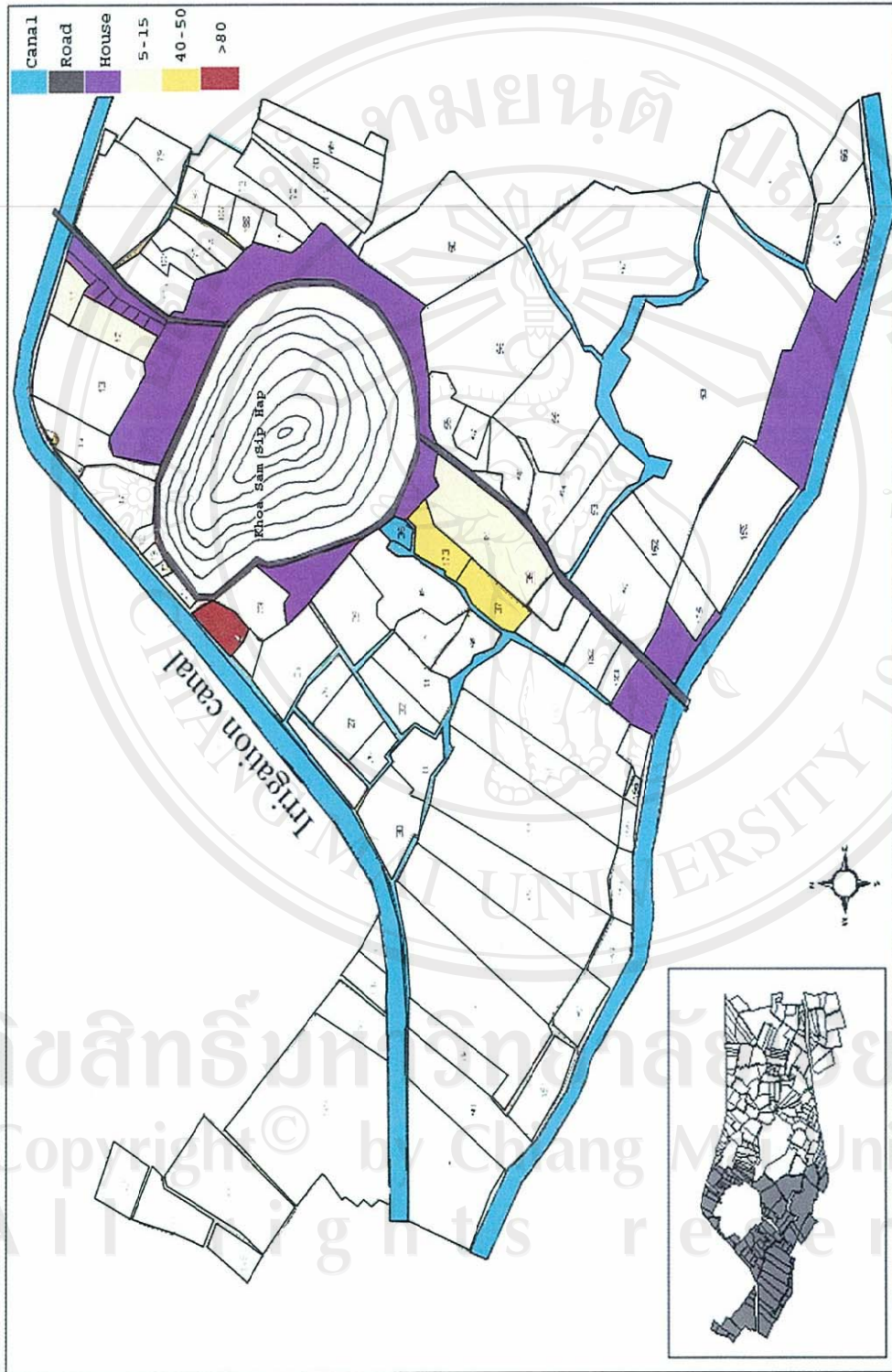
หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่เกิดการรุกรณะบาดของข้าววัชพืช

ระดับความเสียหาย	นาปี 45	นาปรัง 46
ระดับที่ 1	75.26	64.50
ระดับที่ 2	17.53	12.43
ระดับที่ 3	3.09	11.83
ระดับที่ 4	4.12	11.24
รวม	100.00	100.00

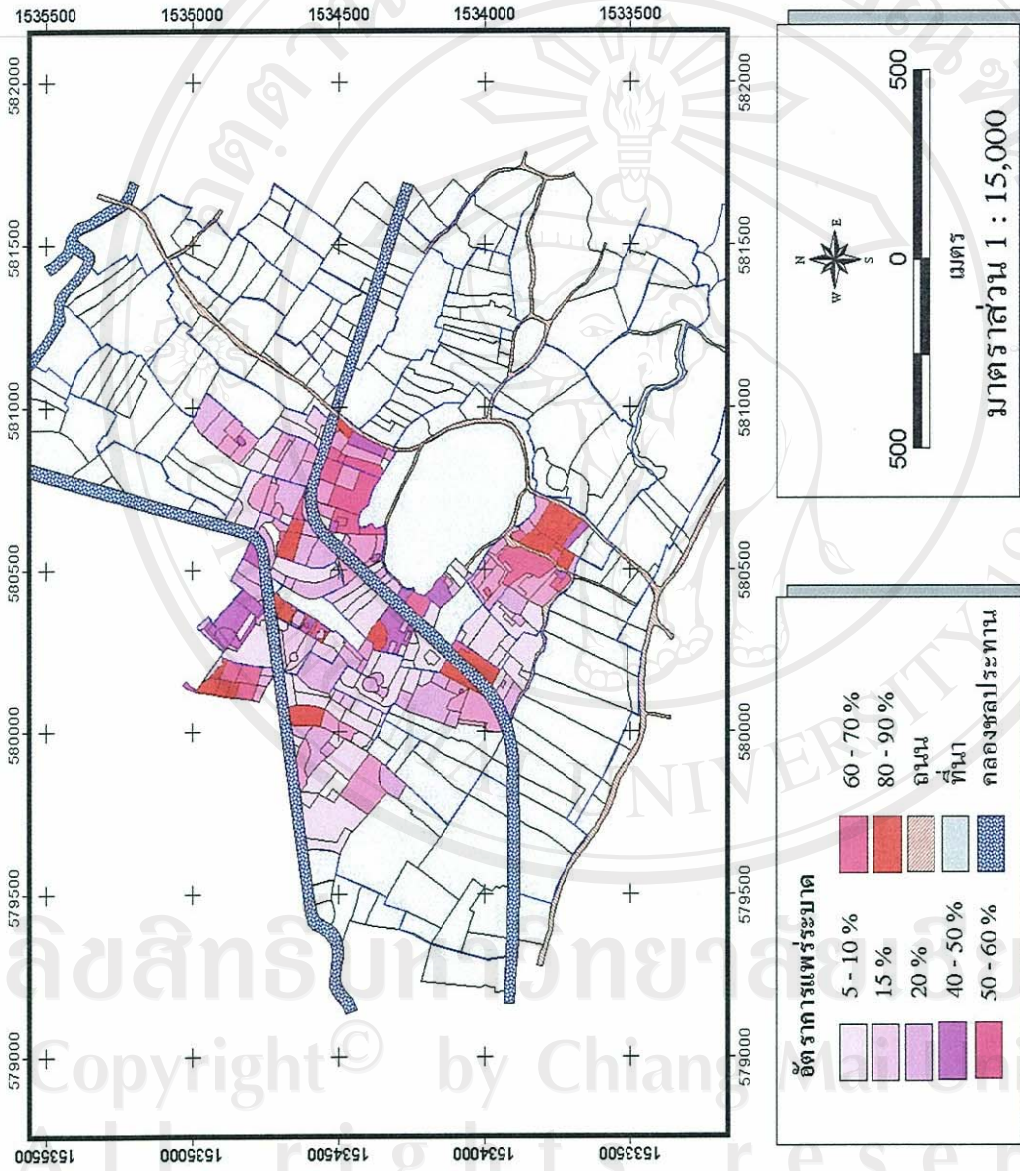
ที่มา: จากการสำรวจ.

จากแผนที่แสดงการรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวตำบลเขาสามสิบหาบ จะเห็นว่าในปี 2544 มีจำนวนแปลงนาเพียงเล็กน้อยที่ประสบปัญหา และพบแปลงนาที่มีการรุกรานของข้าววัชพืชที่รุนแรงเพียง 1 แปลง ต่อมาในปี 2546 พบว่ามีแปลงนาข้าวของเกษตรกรที่ประสบปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชเพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้นด้วย ดังรูปที่ 4.1 และ 4.2

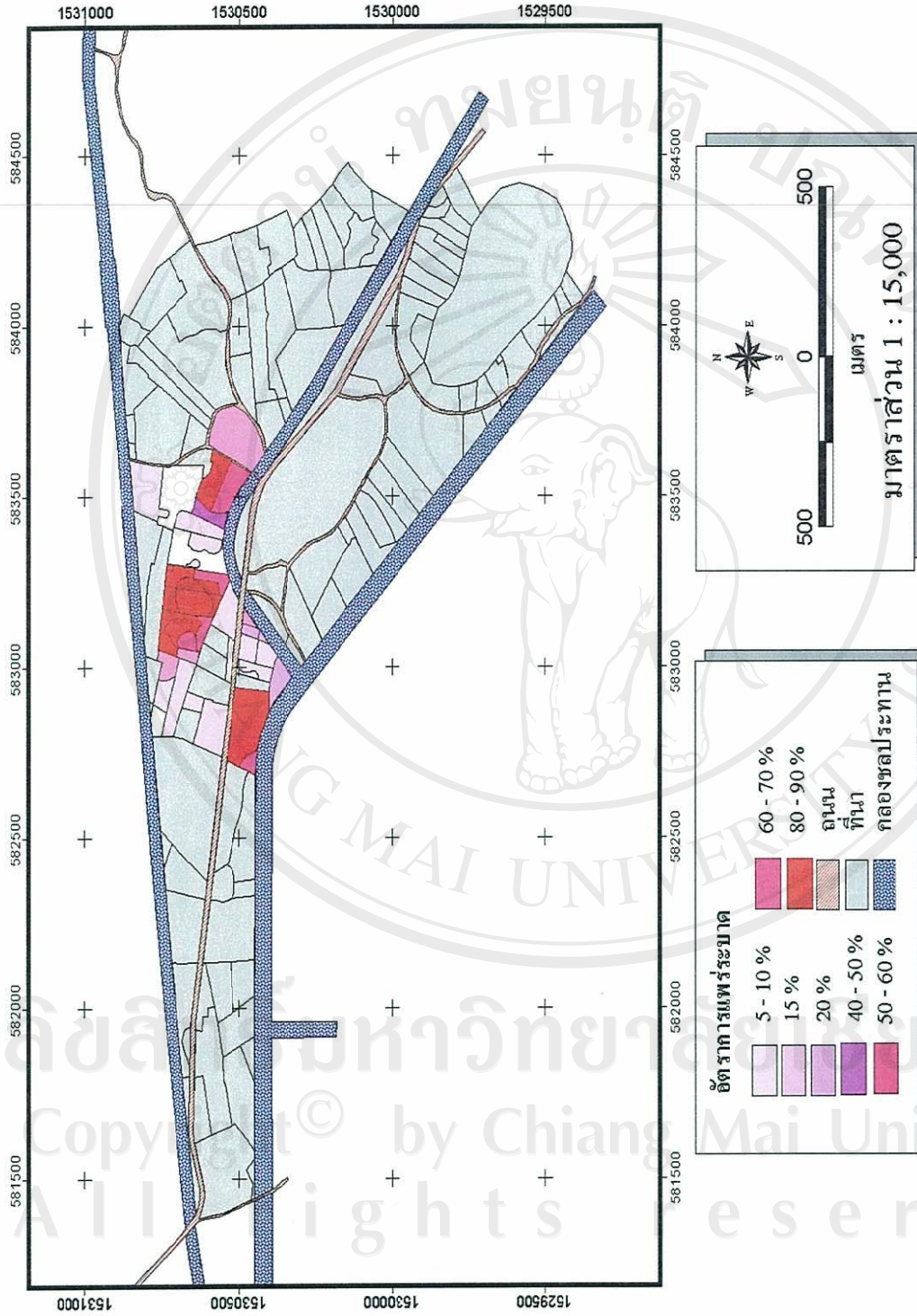
และเมื่อพิจารณาจากแผนที่แสดงการรุกรานของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวของเกษตรกรทั้งในตำบลเขาสามสิบหาบ และตำบลโคกตะบองในฤดูการเพาะปลูกข้าวนาปี 2546 พบที่มีการรุกรานของข้าววัชพืชเป็นวงกว้างทั้งระดับความรุนแรงน้อย และระดับความรุนแรงมาก โดยจะเห็นว่าแปลงนาส่วนใหญ่ยังคงมีข้าววัชพืชในระดับความรุนแรงน้อย คือไม่เกินร้อยละ 15 หรือในระดับที่ 1 แต่ในหลายแปลงนาก็ได้เริ่มมีระดับความรุนแรงที่มากกว่าร้อยละ 50 แล้ว และบางแปลงนามีระดับความรุนแรงของการรุกรานของข้าววัชพืชมากถึงร้อยละ 90 ดังรูปที่ 4.3 และ 4.4

รูปที่ 4.1 แผนที่แสดงการรวมขนาดของข้าววัชพืชในแปลงนาข้าวตำบลเขาสามสืบหาบ ในเดือนพฤษภาคม 2544

รูปที่ 4.3 แผนที่แสดงการกระจายขนาดของข้าวโพดในพื้นที่แปลงนาข้าวของเกษตรกรตำบลสามสิบหาม จุดการเพาะปลูกนาปี 2546

รูปที่ 4.4 แผนที่แสดงการกระจายของข้าวจ้าวในพื้นที่แปลงนาข้าวของเกษตรกรตำบลโคกตะบอง อุดการพะเยา ปทุมธานี 2546

4.3.3 การจัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกร

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ประสบกับปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว เมื่อมีปัญหากเกิดขึ้น แหล่งปรึกษาปัญหาของเกษตรกรโดยส่วนใหญ่มักจะปรึกษาเพื่อนบ้านซึ่งมากกว่าร้อยละ 50 ทั้งในข้อมูลฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2545 และฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2546 ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 แหล่งปรึกษาปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกร

หน่วย: ร้อยละของครัวเรือนตัวอย่างที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

แหล่งปรึกษาปัญหา	นาปี 45	นาปี 46
ไม่ปรึกษาใคร	20.43	23.68
ปรึกษาเจ้าหน้าที่เกษตร	7.53	3.51
ปรึกษาเพื่อนบ้าน	59.14	72.81
ปรึกษาร้านขายยาหรือสารเคมี	12.90	-
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ประวัติในการจัดการกับการรุกรานของข้าววัชพืชจะเห็นว่าเริ่มตั้งแต่ฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2541 ซึ่งในระยะแรกๆ การจัดการยังคงที่อยู่ในกลุ่มเกษตรกรตัวอย่างที่มีการรุกรานของข้าววัชพืชกลุ่มเดิมคือร้อยละ 0.38 จนกระทั่งในฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2543 จึงเริ่มมีเกษตรกรรายอื่นจัดการกับการรุกรานของข้าววัชพืชเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.51 หลังจากนั้นจำนวนแปลงนาที่มีการจัดการปัญหานี้ก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในฤดูกาลเพาะปลูกต่อมา โดยในฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2545 มีเกษตรกรที่จัดการกับการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวคิดเป็นร้อยละ 23.02 และฤดูกาลเพาะปลูกนาปี 2546 คิดเป็นร้อยละ 41.13 ดังตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 ประวัติการจัดการการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่จัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืช

ประวัติการจัดการ กับการรุกรานของข้าววัชพืช	ร้อยละ
ฤดูการเพาะปลูก 2541	-
นาปรัง	0.38
นาปี	0.38
ฤดูการเพาะปลูก 2542	0.38
นาปรัง	0.38
นาปี	0.38
ฤดูการเพาะปลูก 2543	0.38
นาปรัง	1.51
นาปี	3.77
ฤดูการเพาะปลูก 2544	18.49
นาปรัง	23.02
นาปี	41.13
ฤดูการเพาะปลูก 2545	100.00
นาปรัง	
นาปี	
ฤดูการเพาะปลูก 2546	
นาปรัง	
รวม	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ในการเกิดปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวครั้งล่าสุด มีเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 66 ของเกษตรกรที่ประสบปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืช ที่มีการจัดการกับปัญหานี้ ด้วยวิธีการต่างๆ โดยวิธีการจัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่จะใช้วิธีใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออก ร้อยละ 50.75 วิธีอื่นคือการไถกลบ หรือฉีดยามามีเพียงร้อยละ 15.41 ที่เหลือคือ ไม่ได้มีการจัดการใดๆ ร้อยละ 33.83 ดังตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 วิธีการจัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่เกิดการรุกรานของข้าววัชพืช

วิธีการจัดการปัญหาการรุกรานของ ข้าววัชพืชในนาข้าว	นาปี 45	นาปรัง 46	รวม
1. ไม่มีวิธีการจัดการใดๆ	12.41	21.43	33.83
2. ใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออก	20.30	30.45	50.75
3. วิธีการจัดการอื่นๆ เช่น ไถกลบ, ฉีดยาม่า	4.14	11.28	15.41
รวม	36.84	63.16	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ในเรื่องของต้นทุนในการจัดการข้าววัชพืชของเกษตรกรต่อการปลูกข้าว 1 ครั้ง ส่วนใหญ่จะน้อยกว่า 1,000 บาทต่อครั้ง ลำดับรองลงมาคือ ระหว่าง 1,000 - 2,000 บาทต่อครั้ง และลำดับสุดท้ายคือ มากกว่า 2,000 บาทต่อครั้ง ดังตารางที่ 4.23

ตารางที่ 4.23 ต้นทุนในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืชของเกษตรกรต่อการปลูกข้าว 1 ครั้ง

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่จัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืช

ต้นทุนในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืช	ในปี 45	ในปี 46
น้อยกว่า 1,000 บาท/ครั้ง	60.00	73.33
ระหว่าง 1,000 - 2,000 บาท/ครั้ง	33.33	20.00
มากกว่า 2,000 บาท/ครั้ง	6.67	6.67
รวม	100.00	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

หากจำแนกต้นทุนการจัดการข้าววัชพืชของเกษตรกรตามระดับความรุนแรงของการรุกราน พบว่าทุกระดับความรุนแรงของการรุกรานระดับที่มีต้นทุนน้อยกว่า 1,000 บาท/ครั้ง โดยความรุนแรงในระดับที่ 2 มีจำนวนแปลงนาที่ลงทุนจัดการมากที่สุด ร้อยละ 33 ดังตารางที่ 4.24

และถ้าจำแนกต้นทุนการจัดการข้าววัชพืชตามวิธีการจัดการจะพบว่าถ้าใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออก และวิธีการจัดการอื่นๆเช่น ไถกลบ, ฉีดยาฆ่า ส่วนใหญ่จะมีต้นทุนน้อยกว่า 1,000 บาทต่อครั้งคิดเป็นร้อยละ 47 และ 27 ตามลำดับ โดยวิธีการจัดการอื่นๆเช่น ไถกลบ, ฉีดยาฆ่า จะมีต้นทุนเฉลี่ยมากกว่าการใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออก ดังตารางที่ 4.25

ตารางที่ 4.24 ต้นทุนในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืชของเกษตรกรแบ่งตามระดับความรุนแรงของการรุกราน

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่จัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืช

ต้นทุนในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืช	ระดับการรุกราน				รวม
	ระดับที่ 1	ระดับที่ 2	ระดับที่ 3	ระดับที่ 4	
น้อยกว่า 1,000 บาท/ครั้ง	23.33	20.00	16.67	6.67	66.67
ระหว่าง 1,000 - 2,000 บาท/ครั้ง	3.33	10.00	6.67	-	26.67
มากกว่า 2,000 บาท/ครั้ง	3.33	3.33	-	-	6.67
รวม	30.00	33.33	23.33	6.67	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ตารางที่ 4.25 ต้นทุนในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืชของเกษตรกรแบ่งตามวิธีการจัดการ

หน่วย: ร้อยละของแปลงนาที่จัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืช

ต้นทุนในการจัดการ หรือการกำจัดข้าววัชพืช	ใช้แรงงานคนเกี่ยว ข้าววัชพืชออก	วิธีการจัดการอื่นๆ	รวม
		เช่น ไถกลบ นีลคยาฆ่า	
น้อยกว่า 1,000 บาท/ครั้ง	46.67	26.67	73.33
ระหว่าง 1,000 - 2,000 บาท/ครั้ง	16.67	3.33	20.00
มากกว่า 2,000 บาท/ครั้ง	-	6.67	6.67
รวม	63.33	36.67	100.00

ที่มา: จากการสำรวจ.

ส่วนต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ในการจัดการปัญหาการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าวนั้น เกษตรกรมีต้นทุนในการจัดการเฉลี่ยไร่ละประมาณ 101 บาท ซึ่งมีเกษตรกรเพียง 30 รายเท่านั้นที่มีต้นทุนในการจัดการอย่างชัดเจน ในขณะที่เกษตรกรรายอื่นๆ จะจัดการปัญหานี้ด้วยตนเอง และใช้เวลาในการจัดการไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับเวลารว่างของเกษตรกร โดยในฤดูการเพาะปลูกนาปรังจะมีต้นทุนการจัดการสูงกว่าในฤดูการเพาะปลูกนาปี และเมื่อพิจารณาตามระดับความรุนแรงของการรุกรานของข้าววัชพืชในนาข้าว พบว่า ที่ระดับความรุนแรงไม่เกินร้อยละ 70 ของพื้นที่การทำนาทั้งหมด จะมีต้นทุนในการจัดการสูงสุด ถึงไร่ละ 161 บาท ส่วนการจัดการด้วยวิธีการใช้แรงงานคนตัดข้าววัชพืช (ไร่ละ 105 บาท) จะมีต้นทุนสูงกว่าการจัดการด้วยวิธีอื่นๆ เช่น การไถกลบ หรือฉีดยาฆ่า (ไร่ละ 82 บาท) ดังตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืชของเกษตรกร

รายการ	ต้นทุนเฉลี่ย (บาท/ไร่)
แบ่งตามฤดูกาลเพาะปลูก	
นาปี 45	106.77
นาปรัง 46	95.68
แบ่งตามระดับการรุกรานของข้าววัชพืช	
ระดับที่ 1 (15%)	57.70
ระดับที่ 2 (40%)	82.87
ระดับที่ 3 (70%)	160.66
ระดับที่ 4 (90%)	128.77
แบ่งตามวิธีการจัดการข้าววัชพืช	
ใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออก	105.02
วิธีการจัดการอื่นๆ เช่น ไถกลบ ฉีดยาฆ่า	81.64
เฉลี่ยทั้งหมด	101.03

หมายเหตุ: * ตัดออก 1 ตัวอย่าง ของนางเจียน พักโต แปลงที่ 1 ฤดูกาลเพาะปลูกนาปี เนื่องจากต้นทุนในการจัดการ
โดยวิธีไถกลบมีค่าสูงเท่ากับ 13,000 บาท ทำให้ค่าเฉลี่ยที่ได้สูงเกินจริง
ที่มา: จากการสำรวจ.

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ในการจัดการข้าววัชพืชของแต่ละวิธีการจัดการกับระดับความรุนแรงของการรุกรานจะเห็นได้ว่า ในระดับการรุกรานน้อยๆ เกษตรกรเลือกวิธีใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออก แต่ถ้าเกิดการรุกรานรุนแรง เกษตรกรจะเลือกวิธีการอื่นเช่น การไถกลบ หรือฉีดยาฆ่า เนื่องจากการใช้แรงงานคนเกี่ยวข้าววัชพืชออกจะทำได้ยากและมีต้นทุนสูง ส่วนวิธีการอื่นเช่นฉีดยาฆ่า แม้มีต้นทุนต่ำแต่จะส่งผลเสียหายต่อข้าวที่เกษตรกรปลูก ฉะนั้นในระดับการรุกรานน้อยๆจึงยังไม่เสี่ยงที่จะใช้วิธีการนี้ ดังตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 เปรียบเทียบต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่ในการจัดการหรือการกำจัดข้าววัชพืชของเกษตรกร
แบ่งตามวิธีการจัดการกับระดับความรุนแรงของการรุกราน

หน่วย: บาทต่อไร่

ฤดูกาล เพาะปลูก	ระดับการรุกราน	วิธีการจัดการ		รวม
		ใช้แรงงานคน เกี่ยว ข้าววัชพืชออก	วิธีการจัดการอื่นๆ เช่น โกลบ จีคลายมา	
นาปี 45	ระดับที่ 1	86.67	41.43	80.72
	ระดับที่ 2	50.54	54.17	57.09
	ระดับที่ 3	207.15	-	207.15
	ระดับที่ 4	-	157.41	157.41
	รวม	97.38	48.24	89.39
นาปรัง 46	ระดับที่ 1	36.67	32.69	34.68
	ระดับที่ 2	108.81	108.00	108.65
	ระดับที่ 3	152.58	100.00	142.06
	ระดับที่ 4	-	42.86	42.86
	รวม	111.89	63.25	95.68
ทั้งปี	ระดับที่ 1	66.67	37.06	57.70
	ระดับที่ 2	79.67	72.11	82.87
	ระดับที่ 3	170.77	100.00	160.66
	ระดับที่ 4	-	128.77	128.77
	รวม	105.02	81.64	101.03

หมายเหตุ: * ดัชนี 1 ตัวอย่าง ของนางเจียน พักโต แปลงที่ 1 ฤดูกาลเพาะปลูกนาปี เนื่องจากต้นทุนในการจัดการ

โดยวิธีโกลบมีค่าสูงเท่ากับ 13,000 บาท ทำให้ค่าเฉลี่ยที่ได้สูงเกินจริง

ที่มา: จากการสำรวจ.